

Fundacja rodzinna a fundusz założycielski

Słowa kluczowe: fundacja rodzinna, fundusz założycielski, podwyższenie funduszu założycielskiego, fundator, spis mienia, testament

Autor analizuje wybrane aspekty funduszu założycielskiego, a także dwa warianty wykładni art. 17 ustawy z 26.01.2023 r. o fundacji rodzinnej¹, rozpatrując nie tylko możliwość podwyższania lub zmiany funduszu założycielskiego, lecz także kwestie dokonania tego przez inne osoby niż fundator. W ocenie autora nie należy sugerować się w ramach tych rozważań nazwą fundacji rodzinnej, jako że fundacja rodzinna odbiega od typowych narzędzi fundacyjnych, będąc w istocie konstrukcją o cechach powierniczych.

I. Wprowadzenie

Wniesienie funduszu założycielskiego do fundacji rodzinnej w organizacji jest jednym z kluczowych wymogów wskazanych w art. 21 u.f.r., których spełnienie umożliwia powstanie fundacji rodzinnej (analogicznie do katalogu wskazanego w art. 163 Kodeksu spółek handlowych²). Jednocześnie ustawodawca nie zawarł w ustawie o fundacji rodzinnej definicji funduszu założycielskiego, wynika ona pośrednio z art. 17 u.f.r. Artykuł ten nie jest jednak w swojej konstrukcji jednoznaczny, gdyż stanowi jedynie, że fundator powinien wnieść wkład własny, nie niższy niż 100 000 zł. W porównaniu jednak do art. 163 pkt 2 k.s.h. ustawodawca w art. 21 pkt 5 u.f.r. nie wskazuje, że fundator ma wnieść mienie na „pokrycie całego funduszu założycielskiego”, a zatem nie przesądza jednoznacznie, kto ma wnieść fundusz założycielski.

2. Wykładnia art. 17 u.f.r.

Przywołując zatem brzmienie art. 17 u.f.r.: „Fundator wnosi do fundacji rodzinnej mienie na pokrycie funduszu założycielskiego o wartości określonej w statucie, nie niższej niż 100 000 zł”, należy zwrócić uwagę na dwa warianty rozumienia tego przepisu.

Wariant pierwszy przyjmuje, że fundacja rodzinna jest w tym kontekście konstrukcją zbliżoną do fundacji w rozumieniu ustawy z 6.04.1984 r. o fundacjach³. Fundator

wnosi zatem mienie określane jako „mienie na pokrycie funduszu założycielskiego”, które musi zostać przeznaczone na fundusz założycielski, a nie na inny majątek fundacji rodzinnej. Konkretna wartość wnoszonego mienia zostanie jednak dopiero określona w statucie, chociaż nie może być niższa niż ustawowo wskazane minimum 100 000 zł. Jest zatem jasne, jaka musi być minimalna wysokość wpłaty fundatora, natomiast maksymalna wielkość jego wkładu, a także całościowa wielkość samego funduszu założycielskiego nie są jeszcze określone⁴.

Przyjęcie takiej wykładni umożliwiłoby w istocie argumentowanie, że niewniesienie mienia przez fundatora wpłynie na proces powstawania fundacji rodzinnej nie tyle z powodu niepokrycia całego funduszu założycielskiego, co w wyniku niespełnienia przez fundatora ustawowego wymogu zasilenia przez niego fundacji rodzinnej wkładem minimalnym, a zatem naruszenia ustawowej ochrony przed powstawaniem pustych fundacji rodzinnych. Takie „zaniedbanie” mogłoby oczywiście być podnoszone w procesie rejestracji, lecz głównie jako brak wystarczającego „zaangażowania” po stronie fundatora. Ponieważ jednak fundator byłby zobowiązany jedynie do wniesienia minimalnej, ustawowo wskazanej części funduszu założycielskiego (która to część mogłaby zależnie od konkretnej sytuacji również stanowić formalnie całość tego funduszu), to uzasadnione byłoby dopuszczenie możliwości pokrycia pozostałej części funduszu założycielskiego również przez osoby inne niż fundator. Dałoby to także podstawę do dalszych refleksji, np. nad kwestią zmiany wysokości funduszu założycielskiego już po ustanowieniu fundacji rodzinnej, zarówno przez fundatora, jak i inne osoby. Co więcej, umożliwiłoby to prowadzenie rozważań nad

1 Dz.U. poz. 326 ze zm. – dalej u.f.r.

2 Ustawa z 15.09.2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz.U. z 2024 r. poz. 18 ze zm.) – dalej k.s.h.

3 Dz.U. z 2023 r. poz. 166 ze zm. – dalej u.f.

4 Warto zwrócić uwagę na poczynione w ramach postanowienia SN z 12.02.2002 r., I CKN 1388/99, LEX nr 53162, rozważania, gdzie SN wskazuje, że: „Majątek pierwotny (założycielski) fundacji w trakcie jej trwania i działania może ulegać zmianom *in plus* i *in minus*”, co może mieć zastosowanie *per analogiam* do fundacji rodzinnej.

dopuszczeniem rozwiązania awaryjnego w sytuacji, gdyby fundator nie wniósł wkładu minimalnego czy to z powodu zaniedbania, czy innych okoliczności od niego niezależnych. Nie miałby bowiem znaczenia brak „zaangażowania” przez fundatora odpowiedniego kapitału, ponieważ pożądanego efektu zostałby wypełniony przez inne zainteresowane osoby, których wkłady liczyłyby się zgodnie z ustawą jak wkłady fundatora.

Wariant drugi zakłada natomiast, że fundacja rodzinna jest konstrukcją podobną do spółki kapitałowej (konkretniej spółki z o.o.). Z tego też powodu, by mogło dojść do jej powstania, fundusz założycielski musi być pokryty w całości przez fundatora bądź z jego majątku. Fundator wnosi zatem mienie na pokrycie całego funduszu założycielskiego, gdzie wielkość funduszu jest wskazana w statucie i nie może być niższa niż 100 000 zł⁵. Niezrealizowanie tego wymogu w sposób kategoryczny uniemożliwia powstanie fundacji rodzinnej⁶. Jeżeli bowiem tylko fundator jest uprawniony do dokonania takiego wniesienia, to fundusz założycielski nie może być wniesiony w inny sposób i fundacja rodzinna w organizacji po określonym ustawowo czasie ulegnie likwidacji⁷.

Problem sprowadza się zatem do prostego na pozór pytania, czy mienie na fundusz założycielski może wносить inna osoba niż fundator.

Dotychczasowe wypowiedzi doktryny i judykatury skłaniają się w stronę koncepcji drugiej, tj. procesu wniesienia mienia na fundusz założycielski jako odpowiednik procesu pokrycia kapitału zakładowego z Kodeksu spółek handlowych. Uznaje się zatem, że całość funduszu założycielskiego w wysokości nie mniejszej niż 100 000 zł musi zostać wniesiona przez fundatora. Z tego wynika również, że brak zrealizowania takiego wymogu uniemożliwia późniejsze wniesienie go np. przez zstępnego fundatora z ich majątku osobistego, co jednak – jak się wydaje – wchodzi w kolizję z wykładnią celowościową oraz przepisami ustawy o fundacji rodzinnej i prawa podatkowego. Choć zatem nie neguję takiego rozumienia art. 17 u.f.r., warto zaproponować alternatywę.

3. Spis mienia i fundusz założycielski

W świetle art. 27 u.f.r. podmiotem zarówno uprawnionym, jak i obowiązany do sporządzania spisu mienia na podstawie ustawy o fundacji rodzinnej jest jedynie fundator. Zgodnie z ustawą fundator sporządza spis mienia wnoszonego do fundacji rodzinnej na pokrycie

funduszu założycielskiego (art. 27 ust. 2 u.f.r.), a następnie zarząd aktualizuje spis mienia o kolejno wnoszone mienie (art. 27 ust. 3 u.f.r.). Ustawa wskazuje zatem, że spis mienia dzieli się zasadniczo na dwie kategorie: mienie wnoszone na fundusz założycielski i pozostałe mienie. Warto jednak zauważyć, że „rozgraniczenie” dwóch spisów mienia w ramach fundacji rodzinnej zachodzi jedynie w rozumieniu księgowym, a nie rozdziału majątku w tej osobie prawnej na zasadzie odrębnych mas majątkowych. Omawiany przepis w kontekście art. 28 ust. 2 u.f.r. sugeruje przy tym, że aby doszło do wniesienia danych praw majątkowych na poczet funduszu założycielskiego, przekazanie mienia powinno nastąpić z takim właśnie zamiarem⁸.

Należy zauważyć, że ustawa z 26.07.1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych⁹ nie mówi o funduszu założycielskim, ale o części odpowiadającej proporcji, o której mowa w art. 27 ust. 4 u.f.r. (art. 27 u.f.r. w zw. z art. 21 ust. 1 pkt 157, art. 21 ust. 49, art. 30 ust. 1 pkt 17 lit. a i b u.p.d.o.f.). Przepis ten z kolei odnosi się do całościowego spisu mienia, a nie tylko do spisu mienia wnoszonego na poczet funduszu założycielskiego.

To właśnie art. 28 ust. 1 u.f.r. dotyczy ustalania proporcji do obliczenia podatku dochodowego od osób fizycznych. Mienie w ramach fundacji rodzinnej dzieli się zatem pod względem kwestii podatkowych na wniesione przez fundatora i fundację rodzinną, z czego tylko to pierwsze pozwala na skorzystanie z ulgi podatkowej. Jednocześnie zgodnie z art. 28 ust. 2 u.f.r. wniesienie mienia, np. przez zstępnego fundatora, nie „rozcieńczy” całościowego mienia fundacji rodzinnej. Inaczej zmieniłoby to proporcje majątku wniesionego przez fundatora i fundację rodzinną oraz przełożyłoby się bezpośrednio na podstawę obliczania ulgi podatkowej. Choć zatem kwestia podatkowa jest w tym kontekście zrozumiała, to należy rozważyć, czy ten mechanizm może mieć zastosowanie do zasilania funduszu założycielskiego.

W przypadku wariantu drugiego, tj. traktowania procesu wniesienia mienia na fundusz założycielski jako odpowiednika z Kodeksu spółek handlowych, dochodzi do pewnego nieuzasadnionego utrudnienia. Mimo że rozdzielenie funduszu założycielskiego i reszty majątku fundacji rodzinnej nie ma znaczenia z perspektywy odpowiedzialności fundacji rodzinnej względem np. jej wierzycieli kontraktowych, to kwestia „mienia wniesionego przez fundatora do fundacji rodzinnej” jest kluczowa w kontekście odpowiedzialności fundacji rodzinnej za zobowiązania fundatora, również alimentacyjne (art. 9 u.f.r.)¹⁰. Skoro zatem ustawa nie stanowi o ograniczeniu odpowiedzialności fundacji rodzinnej względem wierzycieli fundatora do wysokości funduszu założycielskiego, ale „mienia wniesionego przez fundatora”, to sam fundusz założycielski zaczyna również w tym aspekcie przypominać jedynie

⁵ Fundusz założycielski jest zatem w tym wariantcie odpowiednikiem kapitału zakładowego. Z tego też powodu fundacja rodzinna nie musi tworzyć innych funduszy własnych niż fundusz założycielski, chociaż obowiązek ich tworzenia może być wskazany w statucie. Na gruncie rozważań nad tym zagadnieniem w kontekście kapitału spółki por. wyrok SA w Warszawie z 28.11.2016 r., I ACa 1941/15, LEX nr 2295428.

⁶ Nie licząc oczywiście wyjątku w sytuacji powoływania fundacji rodzinnej w testamencie.

⁷ Art. 85 u.f.r.

⁸ Na gruncie rozważań nad art. 154 § 3 k.s.h. i zaliczania nadwyżki (*agio*) do kapitału zapasowego oraz wymogu powiązania takiej czynności z decyzją o przekazaniu tych środków na rzecz tego kapitału por. wyrok NSA z 6.12.2017 r., II FSK 3177/15, LEX nr 2434886.

⁹ Dz.U. z 2025 r. poz. 163 ze zm. – dalej u.p.d.o.f.

¹⁰ Szerzej o odpowiedzialności za długi spadkowe w kontekście fundacji rodzinnej por. K. Osajda, K. Górniak [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. serii K. Osajda, red. tomu W. Borysiak, Warszawa 2024, Legalis, art. 1030, nb 70–110.

fikcję prawną, opierającą się na ustaleniach księgowych. Nie dochodzi również do wydzielenia odrębnych mas majątkowych w ramach fundacji rodzinnej¹¹. Jednocześnie brak wniesienia przez fundatora 100 000 zł na poczet funduszu założycielskiego jest przesłanką uniemożliwiającą zarejestrowanie fundacji rodzinnej w przyszłości. Z kolei chociaż na fundatorze spoczywa obowiązek sporządzenia spisu całego mienia wnoszonego na pokrycie funduszu założycielskiego, to zarząd ma obowiązek aktualizować spis mienia jako całość. Zrozumiałe jest zatem, że przez to obowiązek zarządu z art. 27 ust. 3 u.f.r. dotyczy również aktualizowania tej części spisu mienia, która dotyczy funduszu założycielskiego.

Przy przyjęciu wariantu drugiego wydzielenie organizacyjno-księgowe tych „dwóch” spisów mienia tworzy problem natury podstawowej. Jeżeli bowiem uznać, że fundator jest jedynym podmiotem posiadającym uprawnienie do sporządzania spisu mienia wnoszonego na pokrycie funduszu założycielskiego, a przy tym jedyną osobą uprawnioną do wnoszenia tego mienia, to powstaje pytanie, kto sporządza spis mienia w razie powołania fundacji rodzinnej w drodze testamentu. Ponieważ ustawa nie reguluje tego zagadnienia, w istocie najbardziej logicznym wnioskiem jest uznanie, że z przyczyn naturalnych to fundator powinien sam zadbać o to, by taki spis został przygotowany jeszcze za jego życia. Co się jednak stanie i jak to wpłynie na fundację rodzinną oraz na fundusz założycielski, gdy fundator nie wypełni tego obowiązku? Taki stan nie wydaje się pożądany.

Z kolei kontynuując argumentację za wariantem drugim, zgodnie z ustawą należy wnioskować, że wydzielenie funduszu założycielskiego nakierowane jest na to, by był on reprezentacją przeznaczzonego na fundację rodzinną mienia, co może mieć znaczenie np. pod względem bezpieczeństwa podejmowania stosunków prawnych z fundacją rodzinną – analogicznie do kapitału zakładowego. Jednocześnie jego wielkość bądź wskazane w nim składniki majątkowe nie mają w praktyce znaczenia, skoro nie pełni on funkcji wskazywania faktycznie posiadanego przez fundację rodzinną majątku, gdyż mienie może być wnoszone również później, także przez np. zstępnych fundatora, co nie pomniejszy proporcji podstawy opodatkowania. Sytuacja ta nie wydaje się optymalna, gdyż prowadzi do bardzo dyskusyjnych wniosków.

Ciekawym rozwiązaniem jest zatem przyjęcie wariantu pierwszego, tj. uznanie wnoszonej przez fundatora kwoty 100 000 zł jedynie za kwotę jego minimalnego zaangażowania w powoływanie fundacji rodzinnej. W aktualnym brzmieniu przepisów decydującym kryterium wykładni art. 17 u.f.r. powinny być przesłanki celowościowe, przy czym opowiedzenie się za wariantem pierwszym znajduje także oparcie w wykładni systemowej ustawy o fundacji rodzinnej i prawa podatkowego.

Wpłaty fundatora nie należy traktować jako wkładu na pokrycie całego funduszu założycielskiego. Ustawowo wskazana kwota jest bowiem jedynie minimalnym wkładem własnym, który powinien zostać przeznaczony

na fundusz założycielski lub jego część, jako czynnik faktycznie popierający intencję fundatora w założeniu fundacji rodzinnej. Z kolei w świetle art. 27 i 28 u.f.r. istotne jest, kto wnosi mienie, a nie, czy dotyczy ono funduszu założycielskiego, dlatego wydaje się logiczne, że mienie wnoszone przez osoby wskazane w tym przepisie będzie mogło być również potencjalnie zaliczone na poczet funduszu założycielskiego. Jest to tym bardziej uzasadnione w kontekście długowieczności fundacji rodzinnej, a także bezpieczeństwa jej beneficjentów i kontrahentów.

4. Fundacja rodzinna jako spadkobierca

Należy zatem odnieść się również do braku w ustawie o fundacji rodzinnej odpowiednika art. 3 ust. 2 u.f., który z jednej strony nakazywałby fundatorowi uwzględnienie w oświadczeniu o ustanowieniu fundacji rodzinnej (akcie założycielskim lub testamentie) składników majątkowych, a z drugiej odstępowalby od obowiązku sporządzenia spisu mienia. Chociaż fundacja i fundacja rodzinna mogą zgodnie z art. 927 § 3 Kodeksu cywilnego¹² być spadkobiercami pomimo powołania ich do życia w testamentie, stanowiąc jednocześnie wyjątek od generalnie przyjętej zasady dziedziczenia¹³, to ustawodawca jedynie na jeden z tych podmiotów nakłada obowiązek sporządzenia przez fundatora spisu mienia.

W dużym skrócie, pod względem kreowania skutków prawnych akt fundacyjny ma niejako w tym kontekście mniejszą wagę niż oświadczenie o ustanowieniu fundacji rodzinnej, ponieważ jakkolwiek jest on aktem zmierzającym do ustanowienia fundacji¹⁴, to nie kreuje osobnego podmiotu prawa, a więc nie jest aktem ustanawiającym¹⁵. Jednocześnie w ramach złożenia oświadczenia fundatora fundacji rodzinnej zostaje powołana do życia fundacja rodzinna w organizacji (art. 23 ust. 1 u.f.r.). Z punktu widzenia wytycznych tworzenia nowej osoby prawnej akt fundacyjny zawiera jednak najważniejsze postanowienia, tj. cel i składniki majątkowe przeznaczone na jego realizację, co musi następnie znaleźć odzwierciedlenie w statucie i powołanej fundacji. Brak takiego wymogu w przypadku fundacji rodzinnej powoduje, że oświadczenie o jej ustanowieniu nie kreuje żadnych wytycznych dla „dojrzałej” fundacji rodzinnej lub wymogu skonstruowania konkretnych postanowień statutu. Oczywiście wyjątkiem jest tutaj obowiązek wskazania w testamentie np. osób, które mają być powołane do pełnienia funkcji członków pierwszego zarządu fundacji rodzinnej (art. 61 ust. 4 u.f.r.).

Powstaje wobec tego kolejny problem. Ważnym zagadnieniem związanym z mieniem wnoszonym na fundusz założycielski jest różnica wartości wnoszonego mienia w chwili sporządzania i ogłaszania testamentu, jako że nie dochodzi do rozporządzenia majątkiem w chwili tej pierwszej

12 Ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2025 r. poz. 1071).

13 L. Kaltenbek-Skarbek, W. Żurek, *Prawo spadkowe*, Warszawa 2016, s. 31.

14 H. Cioch, *Prawo fundacyjne*, Warszawa 2011, s. 51.

15 Należy przy tym podkreślić, że sporządzenie statutu fundacji z pominięciem aktu fundacyjnego jest niedopuszczalne – por. K. Górny, *Wpływ aktu fundacyjnego na statut fundacji w kontekście czynności notarialnej*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 2021/4, s. 53.

11 A. Adamus wskazuje, że fundusz założycielski stanowi zapis po stronie pasywów w bilansie fundacji rodzinnej, podczas gdy wkłady fundatora stanowią aktywa fundacji rodzinnej – por. R. Adamus [w:] *Fundacje rodzinne. Komentarz*, red. R. Adamus, P. Stec, Warszawa 2024, s. 111–112.

czynności¹⁶. Nietrudno wyobrazić sobie sytuację, gdy mienie przeznaczone na fundację rodzinną w drodze postanowienia testamentowego, z prawidłowo przygotowanym spisem mienia, może mieć w chwili testowania wartość 100 000 zł, a w chwili powstania fundacji rodzinnej w organizacji już (trwale) 50 000 zł. Pomimo tego, że intencją fundatora było powołanie fundacji rodzinnej, nie może już dojść do jej zarejestrowania, ponieważ w świetle wariantu drugiego (dla przypomnienia, chodzi o uznanie procesu wnoszenia mienia na fundusz założycielski za odpowiednik procesu pokrycia kapitału zakładowego z Kodeksu spółek handlowych) tylko on może wnieść mienie na fundusz założycielski. Zatem nawet w sytuacji skorzystania z dwuletniego terminu, o którym mowa w art. 21 pkt 5 u.f.r., mienie i tak może być wnoszone jedynie z majątku fundatora¹⁷.

Jest to sytuacja, gdy spis mienia jest prawidłowo skonstruowany, ale co, jeżeli nie jest. Zgodnie z art. 27 ust. 1 u.f.r. spis mienia fundacji rodzinnej musi spełniać szereg wymogów, w tym określać rodzaj i wartość wnoszonych składników. Skoro jednak fundacja rodzinna może być spadkobiercą, to nie powinno być przeciwwskazań, by fundator w ramach dyspozycji testamentowej przekazał jej (analogicznie do fundacji) swój majątek, w tym aktywa o wysokości co najmniej 100 000 zł. Pomimo że taka sytuacja budziła wątpliwość na gruncie ustawy o fundacjach w kontekście powołania testamentowego fundacji do całości lub części spadku¹⁸, to dopuszczalne jest wskazanie przez fundatora składników majątkowych przekazywanych do majątku fundacji. Na gruncie ustawy o fundacji rodzinnej efekt będzie jednak inny. Do powstania fundacji rodzinnej nie jest bowiem jedynie niezbędne, by fundator wniósł do fundacji rodzinnej 100 000 zł, ale musi zostać sporządzony na podstawie art. 21 pkt 3 u.f.r. również spis mienia. Należy zauważyć, że mowa tutaj o spisie całkowitym, a nie jedynie spisie mienia wnoszonego na fundusz założycielski lub jedynie mienia wnoszonego przez fundatora.

Spis całkowity jest przy tym w pewnym sensie pochodną spisu funduszu założycielskiego, który może być sporządzony wyłącznie przez fundatora. Tym samym ustawa nie przyznaje uprawnienia zarządowi do sporządzenia samodzielnie pierwszego spisu mienia z pominięciem spisu mienia przygotowanego przez fundatora, gdyż organ ten ma kompetencje jedynie w zakresie aktualizowania spisu mienia (art. 27 ust. 2 i 3 u.f.r.). Nawet bowiem dodatkowy termin dwóch lat na wniesienie mienia od momentu zarejestrowania fundacji rodzinnej powołanej w testamencie nie likwiduje problemu powstającego w razie braku ustawowego podmiotu uprawnionego do sporządzenia spisu mienia. Ograniczenie to nie wydaje się przy tym zgodne z celem uregulowania fundacji rodzinnych.

16 Por. T. Jasiakiewicz, *Spadkowe prawo – zapis windykacyjny obejmujący rzecz oznaczoną co do tożsamości należącą do majątku wspólnego małżonków. Glosa do uchwały SN z dnia 18 lipca 2012 r., III CZP 46/12*, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2013/5, poz. 49.

17 Na gruncie fundacji w rozumieniu ustawy o fundacjach por. E. Skowrońska-Bocian, J. Wierciński [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 6, *Spadki*, red. J. Gudowski, Warszawa 2017, s. 60–62.

18 Warto w tym miejscu zaznaczyć, że chociaż ustawa o fundacjach nie nakłada na fundatora obowiązku sporządzenia spisu mienia, to powinien on wskazać, jakie składniki przeznacza na realizację celu. Zagadnienie braku wskazania konkretnych składników w testamencie ustanawiającym, a jedynie powołanie w testamencie do spadku fundacji, było poddawane analizie przez doktrynę – por. M. Dumkiewicz [w:] *Ustawa o fundacjach. Komentarz*, red. A. Kidyba, Warszawa 2023, art. 3.

Możliwa jest wobec tego sytuacja, gdy fundator wskaże w testamencie, że fundacja rodzinna jest jego spadkobiercą i przekaże na jej rzecz całość lub część spadku, czy nawet określony majątek lub jego składniki, lecz fundacja rodzinna nie powstanie z powodu braku jednoczesnego przygotowania przez niego spisu mienia. Nie dojdzie bowiem, zgodnie z literalnym brzmieniem ustawy, do sporządzenia spisu mienia, o którym mowa w art. 27 u.f.r. Warto zauważyć, że chociaż wola fundatora jest w takiej sytuacji jasna i oczywista, to nie będzie to miało znaczenia z uwagi na brak spełnienia ustawowego wymogu, tj. by „pierwszy spis mienia” został sporządzony przez fundatora.

Wynika z tego, że fundator musi w istocie zagwarantować spełnienie wszystkich wymogów przed swoją śmiercią, a braki zarówno formalne, jak i inne, w tym natury czysto interpretacyjnej, mogą uniemożliwić powstanie fundacji rodzinnej. Nie zmienia to jednak faktu, że w chwili ogłoszenia testamentu powstanie fundacja rodzinna w organizacji, która może posiadać majątek i swoje zasady jego podziału w razie likwidacji, co w sposób praktyczny może pokrzywdzić m.in. spadkobierców lub beneficjentów. Nawet zatem posiadając statut, fundacja rodzinna nie będzie mogła się zarejestrować z powodu ustawowego – jak się wydaje – zbędnego ograniczenia.

5. Rejestr fundacji rodzinnych

Opowiadając się za wariantem drugim (tj. uznaniem procesu wnoszenia mienia na fundusz założycielski jako odpowiednik procesu pokrycia kapitału zakładowego z Kodeksu spółek handlowych), należy przyjąć, że skoro fundusz założycielski jest wskazywany w rejestrze fundacji rodzinnych (art. 117 ust. 1 pkt 7 u.f.r.), to funkcjonuje on jako narzędzie mające na celu ujawnienie niezbędnych danych o potencjalnym kontrahencie w celu ochrony zarówno wierzycieli, jak i beneficjentów¹⁹. Tezę tę wzmacnia argument, że fundusz założycielski musi zostać wniesiony przez fundatora przed zarejestrowaniem fundacji rodzinnej lub z jego majątku w określonym czasie po jego śmierci, pod rygorem braku możliwości powstania fundacji rodzinnej. W tym kontekście należy jednak również przypomnieć, że nie musi on zawierać całego mienia fundacji rodzinnej, ponieważ jego wysokość i skład nie mają znaczenia przy ustalaniu proporcji dla ulgi podatkowej beneficjentów (por. art. 21 ust. 1 pkt 157, art. 21 ust. 49 oraz art. 30 ust. 1 pkt 17 lit. a i b u.p.d.o.f.). Z tego z kolei wynika, że kwota 100 000 zł nie jest faktycznie całością mienia fundacji rodzinnej, ale jedynie pewnym minimalnie określonym ustawowo wkładem, jaki powinien być wniesiony przez fundatora. Takie rozważania, chociaż wywodzone z wariantu drugiego, prowadzą do wniosku o rozumieniu tego wkładu, właśnie w świetle wariantu pierwszego, tj. wymogu 100 000 zł z art. 17 u.f.r. jedynie jako minimalnej wpłaty fundatora.

19 Funkcja kapitału zakładowego nie powinna być rozpatrywana jedynie z perspektywy jego wysokości, ale właśnie przez wzgląd na ochronę wierzycieli i wspólników. Szerzej na gruncie Kodeksu spółek handlowych A. Kidyba [w:] M. Dumkiewicz, A. Kidyba, *Komentarz aktualizowany do art. 1–300 Kodeksu spółek handlowych*, LEX 2025, art. 154 i literatura tam przywołana.

Analizowany problem sprowadza się zatem, mówiąc obrazowo, do stojących w konflikcie treści art. 17 i 28 u.f.r. Mienie może być przecież wnoszone do fundacji rodzinnej nie tylko przez fundatora, lecz także w drodze darowizny czy spadku przez członków jego rodziny. Jest to dosyć istotne ograniczenie, ponieważ w ustawie nie ma mowy o mieniu wnoszonym przez beneficjentów, ale przez członków rodziny fundatora o niedookreślonej relacji z fundacją rodzinną. Mogą oni nawet nie być beneficjentami, ale zasilać fundację rodzinną swoim mieniem. Takie mienie uważa się wtedy za wniesione przez fundatora, lecz ustawa nie przesądza, że nie może być ono zaliczane na poczet funduszu założycielskiego.

Chociaż fundusz założycielski, a zatem upubliczniony w rejestrze wyznacznik posiadanego przez fundację rodzinną majątku, nie może być w świetle wariantu drugiego podwyższany przez osoby inne niż fundator, to wysokość całościowo pojętego mienia fundacji rodzinnej może być podnoszona przez członków rodziny fundatora, bez konsekwencji w postaci rozcieńczenia proporcji dla obliczenia podatku PIT. W ramach tego całościowo pojętego mienia fundacji rodzinnej znajduje się również pozostałe mienie wnoszone do fundacji rodzinnej, tzn. także to wniesione w formie darowizny lub spadku przez inne osoby (art. 28 ust. 2 pkt 2 u.f.r.). Występuje zatem w tym wariantcie stan, gdy fundusz założycielski, pomimo że na gruncie przepisów ustawy o fundacji rodzinnej i innych ustawowych reżimów prawnych nie funkcjonuje faktycznie jako wyznacznik posiadanego przez fundację rodzinną mienia, ani nie stanowi podstawy do opodatkowania realizowanych świadczeń, to z nieuzasadnionego powodu może być wniesiony, a przez to podwyższony, jedynie przez fundatora²⁰, z przyczyn oczywistych w ograniczonym czasie, pozostając jednocześnie oddzielnym od reszty mienia fundacji rodzinnej jedynie w rozumieniu księgowym.

Fundusz założycielski nie jest wyznacznikiem podstawy do obliczenia ulgi podatkowej ani też nie musi reprezentować całego majątku w fundacji rodzinnej.

6. Podsumowanie

Wykładnię funduszu założycielskiego ustawodawca pozostawia swobodzie interpretacyjnej judykatury i doktryny. Należy w związku z tym opowiedzieć się za wariantem pierwszym, a zatem uznać, że art. 17 u.f.r. wskazuje 100 000 zł jedynie jako kwotę minimalnego zaangażowania fundatora w powoływanie fundacji rodzinnej, przy czym kwota ta może być wyższa na podstawie postanowień statutowych. Jednocześnie sama wysokość funduszu założycielskiego jest określona odrębnie w statucie i może być zmieniona w drodze zmiany postanowień statutowych. W ramach procesu wnoszenia mienia do fundacji rodzinnej, również na poczet funduszu założycielskiego, należy stosować art. 28 ust. 2 u.f.r.,

²⁰ W ramach swojej działalności fundacja rodzinna może również zbywać mienie i prowadzić działalność gospodarczą. Szerzej na ten temat W.J. Katner, *O działalności gospodarczej fundacji i fundacji rodzinnej – głos w dyskusji*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2024/10, s. 40–45. Należałoby wobec tego rozważyć również kwestię obniżenia funduszu założycielskiego, lecz wychodzi ona poza ramy niniejszego artykułu.

a tym samym uznać mienie wnoszone przez członków rodziny fundatora wymienionych w tym przepisie jako wnoszone przez fundatora. Z kolei w razie braku wniesienia minimalnego wkładu własnego fundatora, o którym mowa w art. 17 u.f.r., mienie może być w świetle art. 28 ust. 2 u.f.r. wniesione również przez członków jego rodziny, także z ich osobistego majątku, gdzie na gruncie ustawy o fundacji rodzinnej i ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych nie „rozcieńczy” to masy majątkowej fundacji rodzinnej pod względem realizacji celów podatkowych. Należy przy tym postulować zlikwidowanie lub złagodzenie rygorystycznych wymogów towarzyszących sporządzeniu pierwszego spisu mienia przez fundatora (mienia wnoszonego na poczet funduszu założycielskiego) lub przyznać takie uprawnienie również zarządowi.

Abstract

dr Jędrzej Rabsztyn

The author is a doctor of laws and a legal adviser; Poland.

The Family Foundation and Its Initial Fund

Keywords: family foundation (family trust), initial fund, increase of the initial fund, founder, list of assets, testament

The author analyses selected aspects of the initial fund, as well as two variants of the interpretation of Article 17 of the Act of 26 January 2023 on Family Foundations, examining not only the possibility of increasing or changing the initial fund, but also the question of this being done by persons other than the founder. However, in the author's opinion, the name of the family foundation should not be a guiding factor in these considerations, as the family foundation differs from typical foundation tools, being in fact a structure with the features of a trust.

Bibliografia/References

- Adamus R. [w:] *Fundacje rodzinne. Komentarz*, red. R. Adamus, P. Stec, Warszawa 2024.
- Cioch H., *Prawo fundacyjne*, Warszawa 2011.
- Dumkiewicz M. [w:] *Ustawa o fundacjach. Komentarz*, red. A. Kidyba, Warszawa 2023.
- Górny K., *Wpływ aktu fundacyjnego na statut fundacji w kontekście czynności notarialnej*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 2021/4.
- Jasiakiewicz T., *Spadkowe prawo – zapis windykacyjny obejmujący rzecz oznaczoną co do tożsamości należącą do majątku wspólnego małżonków. Glosa do uchwały SN z dnia 18 lipca 2012 r., III CZP 46/12*, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2013/5.
- Kaltenbek-Skarbek L., Żurek W., *Prawo spadkowe*, Warszawa 2016.
- Katner W.J., *O działalności gospodarczej fundacji i fundacji rodzinnej – głos w dyskusji*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2024/10.
- Kidyba A. [w:] M. Dumkiewicz, A. Kidyba, *Komentarz aktualizowany do art. 1–300 Kodeksu spółek handlowych*, LEX 2025.
- Osajda K., Górniak K. [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. serii K. Osajda, red. tomu W. Borysiak, Warszawa 2024, Legalis.
- Skowrońska-Bocian E., Wierciński J. [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 6, *Spadki*, red. J. Gudowski, Warszawa 2017.